

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Зазначимо відразу: інфляція, або підвищення загального рівня цін, не завжди є негативним явищем. Вона завдає шкоди лише у тому випадку, якщо її темпи зростають швидше, ніж збільшуються доходи населення. Дійсно, чи буде хвилювати нас двократне підвищення цін на товари, якщо наші зарплати та пенсії зростуть, скажімо, в п'ять разів?

Помірні та передбачувані темпи інфляції є явищем позитивним, здатним стабілізувати та поліпшити загальний стан економіки. Очікування підвищення рівня цін змусить населення не зберігати невитрачені кошти, а повністю вкладати їх у поточне споживання товарів і послуг. Заощадження вилучають гроші з обігу, особливо якщо кошти зберігаються не в банках, а вдома. Це призводить до розбалансування грошової системи та системи грошового обігу. Збільшення обсягів споживання і зменшення обсягів заощаджень здатні стабілізувати обсяг грошової маси, що знаходиться в обігу, а відтак стабілізувати загальні механізми ціноутворення та уповільнити темпи інфляційного процесу.

Очікувана інфляція дозволяє громадянам пристосуватися до нових цін та раціонально використовувати отримані доходи. В той же час у підприємницьких структур з'являється оптимізм щодо збільшення своїх майбутніх прибутків завдяки зростанню цін. Крім того, очікування підвищення цін на певні товари може стимулювати появу нових фірм та підприємств, котрі бажатимуть отримати гроші, які споживачі платитимуть за ці товари, що в свою чергу збільшить кількість конкурентів на ринку. Існування на ринку конкуренції призводить, як правило, до підвищення якості продукції та зниження ціни. Саме тому багато провідних економістів вважають першочерговими завданнями державної макроекономічної політики здійснення контролю за рівнем цін і навіть стимулювання незначної інфляції (5-7% на рік), вважаючи, що грошова система виконує функцію кровоносної системи організму національної економіки.

Небезпечною робить інфляцію неможливість її більш-менш точного прогнозування та зростання її темпів більш як на 10 відсотків на рік.

Але будь-які темпи інфляції завжди негативно відбиваються на тих, хто отримує фіксовані доходи, отже зростання цін повинно супроводжуватись обов'язковим пропорційним підвищенням рівня доходів, а не навпаки.

Незважаючи на поступове відновлення національної економіки та збільшення обсягів валового виробництва, в більшості регіонів нашої держави заробітна плата не підвищується, не індексується і навіть своєчасно не виплачується. Так чому ж в умовах падіння

реальної платоспроможності населення у нас продовжують зростати ціни?

Як правило, ціни на продукцію підвищуються завдяки одному з двох чинників: або зростанню собівартості виробництва, або необґрунтованому збільшенню грошової маси в обігу. В Україні інфляція здійснюється специфічно, поєднуючи обидва фактори, а інколи й додаючи сюди свої нововведення.

Поступове зростання цін на енергоносії, використання яких обов'язково входить до собівартості продукції, приводить до підвищення цін на товари (ланцюгова інфляція). Але це абсолютно природний процес, не обумовлений монетарними негараздами. Інші явища, що викликають підвищення цін, міцно пов'язані із суто грошовими чинниками, а саме: з порушенням закону грошового обігу, згідно з яким збільшення грошової маси, яка бере участь в обігу, автоматично викликає пропорційне підвищення рівня цін. Вилучення грошей з обігу у вигляді заощаджень населення, нагромаджень коштів (що не використовуються у виробництві) підприємців та еміграція грошового капіталу за кордон не викликають зниження рівня цін. Навпаки, зменшення кількості грошей в обігу, особливо надходжень до бюджету, викликає необхідність відновлення їх попередньої кількості хоча б для реалізації державних програм, що фінансуються з бюджету, та виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери. Єдиний можливий механізм відтворення грошової маси – це емісія грошей, додаткові обсяги якої автоматично викликають підвищення цін.

Отже, на сьогоднішній день найбільш негативним явищем української економіки є недержавне вилучення грошей з обігу, яке здійснюється поданими нижче механізмами.

По-перше, значна частина населення, реагуючи на стале підвищення загального рівня цін, змушена шукати додаткові джерела існування в тіньовому секторі економіки, розміри якого продовжують збільшуватись. Це приводить до того, що все більше грошей обертається поза бюджетом, вони вилучаються з обігу, податки не надходять у повному обсязі.

По-друге, найбільші виробничі підприємства України мають серйозні політичні зв'язки, що привело фактично до олігополізації ринку (контроль загальнонаціонального ринку декількома підприємствами, що здійснюється на основі негласних угод) та дозволяє їм абсолютно необґрунтовано підвищувати ціни з метою отримання більших прибутків. Крім того, значна „вага” в політико-адміністративних колах влади дозволяє їм сплачувати податки не в повному розмірі, а це знову-таки приводить до майже офіційної „тінізації” економіки та позабюджетного перерозподілу грошей.

По-третє: додаткову емісію грошей викликають зникнення грошей через банківську систему, викликане її повною

безконтрольністю; накопичення коштів на руках одиничних громадян та їхнє пасивне використання, викликане криміналізацією суспільного економічного життя і невпевненістю у власній безпеці та безпеці своєї підприємницької діяльності.

Четверте, і найголовніше: весь великий бізнес України сьогодні пов'язаний з політикою. Інколи складається враження, що не політика працює на розвиток підприємництва, а бізнес сприяє закріпленню влади певних осіб. Як показали події років незалежності, сьогодні в Україні майже не існує політичних партій, які були б зацікавлені у підвищенні добробуту населення. Коло їх інтересів обмежується власними споживацькими бажаннями та прагненням отримати якомога більше влади для задоволення цих бажань. Величезні суми грошей (одержаних, до речі, від виробників, які вимушені підтримувати ту чи іншу партію) використовуються для обслуговування власних агітаційних апаратів (випуску газет, створення радіо- і телепередач, проведення політичних акцій тощо). Ще більші обсяги „політичних” грошей накопичуються у вигляді спеціальних фондів, які застосовуються або для проведення передвиборчої компанії, або для організації демонстрацій чи будь-яких політичних акцій. Ці кошти не використовуються в обігу, отже тимчасово з нього вилучаються, а після їх повернення виникає значна інфляція, яка тимчасово стримується державними методами. Таким чином, складається ситуація, коли пересічний громадянин може отримати гроші або шляхом крадіжок, або під час виборів. Таке шалене накопичення коштів у політичній сфері негативно відбивається на економічному та соціальному розвитку держави, особливо регіонів. Існуюча система організації діяльності політичних партій шляхом вилучення грошей з обігу руйнує економіку і сферу соціального захисту та сприяє зростанню рівня інфляції.

Серед заходів, яких необхідно вжити для стабілізації грошового обігу та скорочення темпів інфляції в Україні, виділяються:

- встановлення жорсткішого та чіткішого контролю за діяльністю комерційних банків, особливо в сфері міжнародних операцій;
- проведення перевірки роботи фіскальних органів та звільнення з роботи тих осіб, котрі мають будь-яку політичну зацікавленість;
- встановлення контролю за сплатою податків підприємствами-гігантами, за розміром та своєчасністю виплати заробітної плати в регіонах;
- створення безпечних умов для підприємницької діяльності окремого громадянина;
- затвердження у законодавчому порядку максимальних розмірів агітаційних фондів політичних партій та розмірів коштів, які залучаються ними додатково, постійний контроль за дотриманням цих розмірів;

- ліквідація самої можливості негативного впливу влади на законну підприємницьку діяльність.

Роман ЯКОВЕНКО,
економіст.